

## Lagutskottet

### Barnombudsmannens berättelse till riksdagen 2022

#### Till social- och hälsovårdsutskottet

## INLEDNING

### *Remiss*

Barnombudsmannens berättelse till riksdagen 2022 (B 3/2022 rd): Ärendet har remitterats till lagutskottet för utlåtande till social- och hälsovårdsutskottet.

### *Sakkunniga*

Utskottet har hört

- barnombudsman Elina Pekkarinen, Barnombudsmannens byrå.
- jurist Merike Helander, Barnombudsmannens byrå.

## UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

### *Allmänt*

Enligt 3 § i lagen om barnombudsmannen (1221/2004) ska barnombudsmannen lämna en berättelse om sitt verksamhetsområde till riksdagen vart fjärde år. Den rapport som nu behandlas är den andra i ordningen.

Syftet med den här berättelsen till riksdagen är att ge riksdagen en översikt över barnens ställning och hur deras rättigheter genomförts i Finland 2018—2021. Avsikten med berättelsen är att ge riksdagen stöd för beaktandet av barnets rättigheter i beslutsfattandet så att den ska kunna främja god och barnrättsbaserad barn-, ungdoms- och familjepolitik.

Berättelsen till riksdagen innehåller sex kapitel där det första beskriver barnpolitiken 2018—2021 och de fenomen och samhällspolitiska reformer som påverkat den. I det andra kapitlet ges en översikt över den finländska utbildningspolitiken, reformerna, faktagrunden och resurserna. I det tredje kapitlet behandlas särskilda frågor under granskningsperioden, och i det fjärde kapitlet ges en översikt över utvecklingen av den nationella lagstiftningen om barn med avseende på konventionen om barnets rättigheter. I kapitel fem berättar barnombudsmannen om träffar med barn och ungdomar och samtidigt förmedlas information som de gett. Berättelsen avslutas med en

## Utlåtande LaUU 10/2022 rd

epilog med bakgrundsinformation till och en bedömning av den nationella barnstrategin, som upprättades under den granskade perioden.

Berättelsen innehåller tre förslag. För det första anser barnombudsmannen att det faktum att barnets bästa ska komma först i framtiden bör införas i de grundläggande rättigheterna i grundlagen (731/1999). För det andra konstaterar barnombudsmannen att en totalreform av barnskyddslagen bör inledas i Finland. För det tredje föreslår barnombudsmannen att resurserna för Finlands utbildningspolitik i fortsättningen bör tryggas över regeringsperioderna genom att man förbinder sig till en finansiering som ligger på nivå med de övriga nordiska länderna och som är klart definierad.

Utskottet anser allmänt att barnombudsmannens berättelse är en välkommen översikt till riksdagen över barns och ungas ställning och innehåller viktiga iakttagelser med tanke på fortsatta bedömningar. Lagutskottet utgår från att i sitt utlåtande behandla berättelsen i de delar som hänförs till utskottets behörighetsområde.

### *Särskilda synpunkter*

Barnombudsmannen har till uppgift att bedöma och främja tillgodoseendet av barnets rättigheter. Grunden för arbetet är FN:s konvention om barnets rättigheter (FördrS 59 och 60/1991). Konventionen om barnets rättigheter har i Finland satts i kraft genom lag redan för 30 år sedan. De bestämmelser i avtalet som hör till området för lagstiftningen är således direkt tillämplig rätt. En av de viktigaste åtgärderna för att genomföra FN:s konvention om barnets rättigheter är att bringa den nationella lagstiftningen i överensstämmelse med konventionens bestämmelser.

I barnombudsmannens berättelse granskas bland annat utvecklingen av den nationella lagstiftningen under granskningsperioden 2018—2021. Av rapporten framgår att granskningen av lagstiftningens utveckling visar att den nationella lagstiftningen i regel har utvecklats positivt under granskningsperioden. Beaktandet av barnets bästa och barnets rättigheter framskrider småningom, även om det fortfarande oftast återspeglas i den traditionella lagstiftningen om barn.

I fråga om lagutskottets ansvarsområde framförs det i berättelsen att under granskningsperioden har man bland annat förbjudit äktenskap för minderåriga, reviderat lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt, stiftat en moderskapslag och berett en ny proposition med förslag till föräldraskapslag.

Barnombudsmannen har vid utfrågningen i utskottet framhållit att det i allmänhet har gjorts mycket när det gäller lagstiftningen, men att mycket återstår att göra.

I berättelsen och i samband med hörandet i barnombudsmannens utskott har det framförts att man i lagberedningen särskilt bör satsa på att bedöma konsekvenserna för barn utifrån den evidensbaserade informationen och på att beakta resultaten av bedömningen så att lagstiftningen på bästa möjliga sätt stöder tillgodoseendet av barnets bästa, alltså barnens rättigheter. Lagstiftningens tillstånd och genomförande ska bedömas kontinuerligt också efter att lagändringarna trätt i kraft.

## Utlåtande LaUU 10/2022 rd

Vidare lyfter rapporten fram behovet av att öka barnens och ungdomarnas deltagande i konsekvensbedömningen vid beredningen av lagstiftningen. För att säkerställa detta är det nödvändigt att utveckla bedömningen av konsekvenserna för barn som en del av lagstiftningsprocessen. Enligt berättelsen har det i samband med den nationella barnstrategin utarbetats en handbok för lagberedarna om bedömning av konsekvenserna för barn.

Barnombudsmannen har vid hörandet av utskottet också lyft fram att man måste fästa allt större vikt vid att säkerställa att barnets rättigheter tillgodoses också i fråga om sådan lagstiftning som inte direkt berör barn, utan som har indirekta konsekvenser för barnens vardag, välfärd samt tillgodoseendet av rättigheter och rättssäkerhet. Det förutsätter att det i all lagberedning ska göras en bedömning av konsekvenserna för barnen på någon nivå. Åtminstone bör man kunna visa att ändringen eller reformen i fråga inte har några konsekvenser för barnen.

Lagutskottet anser att de ovan beskrivna iakttagelserna i anslutning till lagberedningen och konsekvensbedömningen är viktiga.

I berättelsen behandlas också andra omständigheter som hänför sig till lagutskottets ansvarsområde. Till exempel i avsnittet om våld mot barn (s. 112) lyfts det fram att bristerna i förundersökningslagen (805/2011) togs upp i 2018 års berättelse till riksdagen. Enligt lagen ska förundersökning utföras skyndsamt, om den misstänkte är under 18 år, medan det inte finns någon motsvarande bestämmelse om en situation där offret är ett barn. I förundersökningslagen föreskrivs inte heller om företräde för barnets bästa. Enligt berättelsen finns motsvarande brister i lagen om rättegång i brottmål (689/1997).

I berättelsen (s. 112) framförs också till exempel att längden på behandlingstiderna för brott mot barn har uppmärksammats i flera utredningar under de senaste åren. Enligt berättelsen har det i en utredning som statsrådet låtit göra om straffprocessens längd vid sexualbrott mot barn konstaterats att straffprocessen vid sexualbrott mot barn i genomsnitt pågår längre än vid våldtäktsbrott huvudsakligen mot vuxna eller allvarliga våldsbrott och att de regionala skillnaderna är betydande särskilt i förundersökningsskedet. Enligt berättelsen räcker det inte enbart med att i lagstiftningen fastställa att behandlingen ska ske brådsnande utan samtidigt bör man sörja för att förundersökningen kan utföras med tillräckliga och sakkunniga resurser.

I berättelsen fästs också uppmärksamhet vid exempelvis barnets rättigheter i det straffrättsliga systemet och barnets rättsskydd.

Lagutskottet anser att det med tanke på det egna ansvarsområdet är mycket nyttigt och viktigt att barnombudsmannen i sina berättelser tar upp förbättringsförslag och problem som barnombudsmannen har observerat.

I anslutning till barnskyddet har man vid hörandet av utskottet lyft fram barnskyddets svaga informations- och forskningsgrund samt behovet av att bland annat förtydliga barnskyddets förhållande till andra barn- och familjetjänster. Det behövs forskningsrön bland annat om vilka olika problem klientrelationer inom barnskyddet beror på. Barnskyddet är en del av den sammantagna servicen som bland annat hänför sig till elevvården, missbrukarvården, mentalvården och funktionshinderservicen. Enligt den utredning som utskottet fått av barnombudsmannen bildar barn-,

## Utlåtande LaUU 10/2022 rd

familje- och ungdomstjänsterna en helhet. På 2000-talet har barnskyddet dock tvingats bära ansvaret för brister och resursbrister inom alla ovannämnda delområden, och till barnskyddets vård utom hemmet hänvisas kontinuerligt barn som sannolikt skulle få mer sakkunnig och effektiv omsorg antingen i samarbete med eller helt och hållet inom en annan sektor.

I anslutning till det som sägs ovan anser utskottet att det är viktigt att stärka barnskyddets informations- och forskningsbas för att tjänsterna och stödet ska kunna riktas så effektivt som möjligt. Det är viktigt att lagstiftningen om ovannämnda tjänster är tydlig, inte bara med tanke på att tjänsterna tillhandahålls på behörigt sätt utan också med tanke på rättssäkerhetsaspekterna. I sista hand är en tydlig reglering av betydelse också för domstolarna.

### FÖRSLAG TILL BESLUT

Lagutskottet föreslår

*att social- och hälsovårdsutskottet beaktar det som sägs ovan.*

Helsingfors 30.3.2022

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Leena Meri saf  
vice ordförande Sandra Bergqvist sv  
medlem Eeva-Johanna Eloranta sd  
medlem Hanna Huttunen cent  
medlem Saara Hyrkkö gröna  
medlem Marko Kilpi saml  
medlem Antero Laukkanen kd  
medlem Matias Mäkynen sd  
medlem Jouni Ovaska cent  
medlem Mari Rantanen saf  
medlem Suldaan Said Ahmed vänst  
medlem Ruut Sjöblom saml  
medlem Mirka Soinikoski gröna  
medlem Sebastian Tynkkynen saf  
medlem Paula Werning sd.

Sekreterare var

utskottsråd Mikko Monto.